

به نام خدا

تاریخ شفاهی

سیر تحول و عملکرد

پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی

از بدو تأسیس در سال ۱۳۷۰ تا ۱۴۰۰

ارائه دهند: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر یعقوب نژاد رییس سابق پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی
با حضور آقایان حجج اسلام:

- سیدمهدی مجیدی نظامی (تمامی نشست ها)
 - عبدالرحیم سلیمانی، مدیر گروه تدوین سازمان های دانش (پنج نشست آخر)؛
 - حسین حسن زاده، مدیر گروه سازمان دهی اطلاعات و مدارک (پنج نشست اول)؛
 - آقای دکتر علی میرعرب، مدیر گروه اشاعه اطلاعات و تبادل دانش (نشست آخر)
- زمان: آبان و آذر ۱۴۰۱ (چهارشنبه ۲۵ آبان؛ شنبه ۲۸ آبان؛ چهارشنبه ۲ آذر؛ شنبه ۵ آذر؛ چهارشنبه ۹ آذر و شنبه ۱۲ آذر)
- خلاصه سیر تحول:

از: واحد اصطلاح نامه علوم اسلامی (سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴)

به: مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی (سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۶)

تا: پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی (سال ۱۳۹۶ تا کنون - آذر ۱۴۰۱)

تاریخچه و عملکرد

ایشان ابتدا در خصوص تاریخچه پژوهشکده مدیریت اطلاعات و راه اندازی واحد اصطلاح نامه در سال ۱۳۷۰ و سپس ارتقای آن به مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی در سال ۱۳۸۴ و در نهایت ارتقای دوم به پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی در سال ۱۳۹۶ مطالبی را بیان کردند. در همین خصوص به راه اندازی نمایه مطبوعات در سال ۱۳۶۷ و سپس نمایه مجلات در سال ۱۳۶۹ اشاره کرد که با توجه به مشکل بازیابی اطلاعات، نیاز به شناسایی اصطلاحات مترادف و ارجاع به اصطلاح واحد به عنوان اصطلاح مرجع اشاره کردند که این کار سرآغاز تشکیل واحد اصطلاح نامه شد که در گام نخست به اصطلاح نامه های عمومی بسنده می شد و در همان حد مترادفات بود ولی از اواخر سال ۱۳۷۱ موضوع اصطلاح نامه های تخصصی مطرح شد که عملاً در سال ۱۳۷۲ پس از طی مراحل آموزشی لازم و نشست های علمی متعدد کلید خورد؛ در این مرحله از کار نگاه جامع به اصطلاح نامه با تعیین روابط سببی و نسبی و ترادف انجام شد و حوزه های کاری نیز منحصر در علوم اسلامی گردید و از مواردی که به عنوان علوم اسلامی مفروغ عنه بودند مانند علوم قرآنی، فلسفه اسلامی، اصول فقه، کلام اسلامی، فقه، اخلاق اسلامی و ... شروع شد و مواردی نیز که در نگاه اول جزو علوم اسلامی محسوب نمی شدند ولی دانشمندان مسلمان در توسعه و تحول آن نقش آفرینی کردند مانند علم منطق نیز بعداً اضافه شد

راه های مدیریت دانش

از جمله مباحث مطروحه در این نشست ها تبیین راه های مدیریت دانش بود که هر کدام دارای نقش خود بودند و این نقش ها در دامنه های متنوعی مطرح هستند که به موارد زیر می توان اشاره کرد:

- طبقه بندی علوم - رده بندی کتابخانه ای
- عنوان گذاری کتاب
- مشخصات کتاب - اطلاعات کتابشناختی
- فهرست مطالب
- نمایه سازی به صورت آزاد
- نمایه کنترل شده که به دو روش قابل اجرا است: ۱- سر عنوان های موضوعی که فقط به روابط هم ارز توجه دارند. ۲- اصطلاح نامه ها که علاوه بر آن به روابط نسبی و سببی نیز می پردازند

- پلتفرم‌ها^۱ (برنامک‌ها) (دایرکت)^۲
- موتورهای جستجو عمومی و یا خاص (علمی)
- پایگاه‌های اطلاعاتی مانند برنامه‌های نور
- دروازه‌های اطلاعاتی در محیط وب
- پایگاه مدیریت اطلاعات که به‌نوعی از زبان ساخت‌یافته استفاده می‌کند
- انتولوژی که مطالب ذیل موجودیت‌ها و اشیاء ذکر و ذیل آن‌ها طبقه‌بندی می‌شوند که اخیراً مطرح شده است.

عملکرد اصطلاح‌نامه

در این نشست‌ها، در مورد چرایی نیاز به اصطلاح‌نامه به لحاظ ساخت‌یافتگی و عملکرد آن صحبت شد از جمله: عملکرد آن در نمایه‌سازی، طبقه‌بندی علوم، نشان دادن ساختار مسایل علوم، کشف مشترکات لفظی، ارزشیابی دانش (علمی که همه مسایل آن از خودش نباشد و از جاهای دیگر وام گرفته باشد علم مستقل نیست)، تبیین منطقی اباحت علم، کشف کاستی‌های مسایل هر دانش و ... همچنین بیان شد با اینکه فرهنگ لغت‌ها، فرهنگ‌نامه‌ها و دانشنامه‌ها ابزار شناخت اصطلاحات علم محسوب می‌شوند ولی اصطلاح‌نامه‌ها به علت ترسیم درختواره‌ی مباحث و تبیین مسایل علم به تفکیک ارتباطات معنایی نسبی و سببی در کنار تعیین تکلیف در مترادفات و ارجاع به مرجع، نقش بی‌بدیل خود را ایفا می‌کند

پیشنهادها

الف) پیشنهادهای علمی-اجرایی:

- ۱- تعریف پروژه برای مستندسازی تمامی کارها در پژوهشکده
- ۲- ضبط تمامی تجربیات همه همکاران در پژوهشکده
- ۳- جمع‌آوری تمام مستندات به‌عنوان «پیشینه، تجربیات کاری و دستاوردهای علمی پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی»
- ۴- برگزاری نشست علمی در مورد دستاوردهای پژوهشکده و بایسته‌های تحول آن
- ۵- تقویت و بازسازی دستاوردها و پرهیز از پرداختن به کارهای جدید که هزینه‌های جدیدی را بر مجموعه تحمیل می‌کند
- ۶- کلید زدن جدی اصطلاح‌نامه‌ها در بوته نقد
- ۷- جمع‌آوری تمامی آثار مرتبط با اصطلاح‌نامه‌های پژوهشکده اعم از مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتاب، نشست‌های علمی، کرسی‌ها و کارگاه‌ها
- ۸- پیدا کردن اسناد و تجمیع آن به‌خصوص نوارها و بیانات مرحوم دکتر عباس حرّی
- ۹- پیگیری پیشنهاد مرحوم آقای دکتر حرّی در خصوص فرهنگستان اصطلاحات علوم اسلامی
- ۱۰- مشکل کمبود نیروی انسانی بسیار جدی است
- ۱۱- مستندات علمی بیرونی بخصوص پایان‌نامه‌ها و مقالاتی که درباره این پژوهشکده و اصطلاح‌نامه‌ها نوشته شده است
- ۱۲- در پایگاه مدیریت اطلاعات اسلامی از گراف‌ها نیز به مستندات داخل پایگاه و موتورهای جستجو ارجاع داده شود.

ب) پیشنهادهای علمی-پژوهشی:

- ۱۳- لزوم ترجمه تولیدات پژوهشکده شامل اصطلاح‌نامه‌ها، فرهنگ‌نامه‌ها، کتاب‌های آموزشی و پایگاه‌های تولیدشده

^۱ پلتفرم در فارسی «سکو» و یا «بن‌سازه» ترجمه شده است. در واقع، پلتفرم‌ها سازنده بنیان‌ها هستند. این بنیان می‌تواند اساس کسب و کار، بازار، ساختار میزبانی وب یا اپلیکیشن و یا مفاهیم ساده‌تر مثلاً تکنولوژی اصلی ساخت یک اتومبیل را شامل شود. به عبارت دیگر به گروهی از تکنولوژی‌ها و مجموعه عناصری که به عنوان پایه برای ران شدن یک برنامه ساخته شود پلتفرم می‌گویند مثلاً ایتا و تلگرام یک پلتفرم است.

^۲ دایرکت؛ فرمی از ارتباط در جهان مجازی است که امکان می‌دهد پیام‌ها به صورت خصوصی از کاربری به دیگران ارسال شوند و به آن «DM» یا «پیام خصوصی» یا «نجوای فضای نت» می‌گویند.

- ۱۴- پرهیز از تجزیه اصطلاحات^۳
- ۱۵- طراحی طبقه‌بندی علوم اسلامی طبق مدل اصطلاح‌نامه علوم اسلامی (مقاله در مجله نقد و نظر سال شانزدهم شماره چهارم ۱۳۹۰ تحت عنوان: طبقه بندی علوم و چالش های فرا رو)
- ۱۶- تغییر شیوه نمایه‌سازی و تغییر رویکرد به سمت استفاده از شیوه نمایه‌های پایان کتاب و تعلیق نمایه‌سازی فعلی به علت کندی و وقت‌گیری بسیار
- ۱۷- شروع به کار نسبت به چکیده‌های بلند
- ۱۸- تکثیر لحاظها در اخص‌ها به جهت نقش آن در مدیریت بهینه دانش و استفاده از آن در طرح‌های آینده از جمله هستی‌شناسی
- ۱۹- ارزیابی مقالاتی که در خصوص اصطلاح‌نامه‌های پژوهش‌کننده پیش از این، تدوین شدند و مقالات همایش ملی اصطلاح‌نامه ولی چاپ نشدند و ارائه آن به صاحبان آن‌ها به‌منظور اصلاح و تکمیل با توجه به شرایط فعلی و درج آن در دو فصلنامه مدیریت دانش اسلامی
- ۲۰- توجه به فرق رده‌بندی و طبقه‌بندی و برگزاری نشست‌های متعدد در خصوص طبقه‌بندی علوم و توجه به اینکه در این خصوص تاکنون سخن واحدی نیست و اختلاف فراوانی در این خصوص مطرح است که بخش از این‌ها در مقاله ایشان تحت عنوان «طبقه‌بندی علوم و چالش‌های فرا رو» در مجله نقد و نظر قبلاً چاپ شده است (مقاله در مجله نقد و نظر سال شانزدهم شماره چهارم ۱۳۹۰ تحت عنوان: طبقه بندی علوم و چالش های فرا رو)
- ۲۱- توجه به انواع رده‌بندی‌ها و بررسی آن از جمله رده‌بندی رانگاناتان هندی (شیلی رانگاناتان <https://fa.wikipedia.org/wiki>) و اتخاذ موضع مشخص در این خصوص
- ۲۲- تقویت مستندسازی اعلام و تنالگان که در برنامه آنتولوژی به‌شدت به آن نیاز است

ج) پیشنهادهای فنی:

- ۲۳- افزودن جستجوی لفظی برای جستجو در داخل متن
- ۲۴- افزودن امکان استفاده از موتورهای جستجو در پایگاه پژوهش‌کننده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی به‌منظور تسهیل دستیابی کاربران و افزایش آمار مراجعات به پایگاه
- ۲۵- پیگیری و آماده‌سازی مجدد جستجوی چرخشی با توجه به اهمیت نقش آن در بازیابی اطلاعات
- ۲۶- تعریف صفحات خاص برای پژوهش‌کننده‌ها به‌منظور استفاده از نیروهای آن‌ها جهت تکمیل اصطلاحات و نمایه‌ها^۴
- ۲۷- لینک به اطلاعات در گراف‌ها، الآن به بخش غیر گراف پایگاه می‌آید و سپس اطلاعات آن قابل دیدن است
- ۲۸- توسعه استفاده کنندگان؛ تا کنون موسساتی (حدود ۲۰ موسسه) از اصطلاح‌نامه های علوم اسلامی بهره مند شده اند اینها باید گسترش یابند و همچنین معرفی این کارها در سطح حوزه های علمیه ضرورت دارد.

د) پیشنهادهای کاربری:

^۳ اصطلاح؛ مصدر و یا اسم مصدر است و فرهنگستان ادب فارسی آن را معادل ترم (term) در انگلیسی قرار داده است. ترم: واژه یا عبارت یا نشانه ی حرفی یا حرفی عددی است که درحوزه ای تخصصی برای یک مفهوم مشخص بکار می رود. همان گونه که درص ۵۶ کتاب درآمدی بر مبانی اصطلاح نامه علوم اسلامی در سال ۱۳۷۵ آمده و در بخشی از سلسله نشستهای مدیران اصطلاح نامه در سال های ۷۲ و ۷۳ ص ۲۲ با مرحوم دکتر حری نیز ذکر شده است در اصطلاح نامه های علوم اسلامی تجزیه ی اصطلاحات، اصل نیست و بخصوص با توجه به مساله کلید واژه های دم دراز که در جستجوهای کاربران مورد استقبال واقع شده است بنا بر تجزیه نیست البته تاکید بر کوتاه بودن اصطلاحات همچنان وجود دارد.

^۴ با توجه به اینکه آثار پژوهش‌کننده ها نمایه ی پایان کتاب شده و همچنان ادامه دارد برای هر پژوهش‌کننده صفحه خاصی تعریف و به آن ها تفهیم شود
اولا از مجموع اصطلاحات و نمایه های پایان کتاب دسترسی در پایگاه مدیریت اطلاعات ایجاد شود
آثار هر پژوهش‌کننده در آن صفحه حاص کاملاً برجسته باشد
از اصطلاحات آن ها لسیتی تهیه شود و از آن یه نمایه ها و متن قابل ارجاع باشد
اصطلاحات و نمایه های پایان کتاب به پایگاه مدیریت اطلاعات ضمیمه شود

۲۹- صحبت با استفاده کنندگان جهت معرفی و لینک به پایگاه مدیریت اطلاعات برای دیگر سایت ها

پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی
آذر ۱۴۰۱